Ўзбекистон Республикаси номидан ХАЛ КИЛУВ КАРОРИ

Сирдарё тумани

2024 йил 02 май

Сирдарё туманлараро иктисодий судининг судьяси Б.Бектураев раислигида, С.Сайданов котиблигида, Сирдарё туман фермер, дехкон хужаликлари ва томорка ер эгалари Кенгашининг "ERTANGI KUN UMIDI" фермер хўжалиги манфаатида "WHITE GOLD KLASTER" жавобгар масъулияти чекланган 48 538 008 сўм асосий қарз, 9 707 601 сўм жарима ва 24 269 004 сўм пеня ундириш тўгрисидаги даъво аризаси ва илова килинган хужжатларни даъвогар Кенгаш вакили Ш.Жўракулов (04.01.2024 йилдаги №02-сонли ишончнома асосида), жавобгар вакили К.Атақулов (15.04.2024 йилдаги 70-сонли ишончнома асосида) иштирокида, Сирдарё тумани, Улуғ йўл кўчаси, 78-уйда жойлашган "WHITE GOLD KLASTER" масъулияти чекланган жамияти биносида ўтказилган очиқ сайёр суд мухокамасида кўриб чикиб, куйидагиларни

аниклади:

Сирдарё туман фермер, деҳқон ҳўжаликлари ва томорқа ер эгалари Кенгаши (кейинги матнларда "кенгаш" деб юритилади) "ERTANGI KUN UMIDI" фермер ҳўжалиги (кейинги матнларда "даъвогар" деб юритилади) манфаатида судга даъво ариза билан мурожаат қилиб, "WHITE GOLD KLASTER" масъулияти чекланган жамияти (кейинги матнларда "жавобгар" деб юритилади)дан 48 538 008 сўм асосий қарз, 9 707 601 сўм жарима ва 24 269 004 сўм пеня ундиришни сўраган.

Суд муҳокамасида даъвогар Кенгаш вакили тарафлар ўртасида тузилган пахта етиштириб бериш шартномаси бўйича жавобгарнинг 13 402 668 сўм қарздорлиги тарафлар ўртасида тузилган 01.12.2023 йилдаги солиштирма далолатнома билан тасдикланганлигини, бирок топширилган пахтанинг куритиш-тозалаш ишлари учун тарафлар ўртасида тузилган шартномада келишув бўлмаса-да, куритиш-тозалаш учун 7 441 251 сўм, суғурта тўлови учун 6 193 207 сўм, 2022 йил ҳосилидан уруғлик пахта хом ашёси учун иккинчи боскич устама пули 21 500 882 чегириб қолинганлигини, солиштирма далолатнома билан тасдикланган 13 402 668 сўм қарздорликка суғурта ва куритиш-тозалаш ишлари нотўғри ушлаб қолинган пул маблағини кўшганда, жавобгарнинг 48 538 008 сўм асосий қарзи борлигини, асосий қарзни ўз вақтида тўланмаганлиги учун унга пеня ҳисобланганлигини, жавобгар томонидан кисман тўлов амалга оширилганлигини билдириб, даъво талабини қаноатлантиришни сўради.

Судда жавобгар вакили даъво талабларини қисман тан олиб, қарздорлик тўланмаганлиги учун битта мажбурият учун ҳам жарима ва пеня ундириш сўралганлиги, даъво талабининг неустойка қисмини асоссизлигини, қуритиштозалаш ишлари учун ушланган маблағ асосли ушлаб қолинганлигини, жавобгарга юборилган электрон счёт-фактура эътирозсиз қабул қилинганлигини билдириб, суддан даъвони рад этишни сўради.

Суд, ишда иштирок этувчи шахсларнинг тушунтиришларини тинглаб, такдим этилган хужжатларни ўрганиб, даъво аризаси юзасидан важларни иш хужжатлари билан биргаликда мухокама қилиб, даъво талабларини қисман қаноатлантиришни лозим топади.

Иш ҳужжатларига кўра тарафлар ўртасида 05.09.2022 йилда "Пахта хом ашёси ва уруғлик пахтани етказиб бериш ҳамда харид қилиш" бўйича фьючерс шартномаси имзоланган.

Шартномага кўра даъвогар 2022 йил пахта ҳосилидан 26.8 га ер майдонидан жами 93,8 тонна пахта маҳсулоти етказиб етказиб бериш, жавобгар ўз навбатида маҳсулотларни ҳабул ҳилиш ва ҳаҳини тўлаш мажбуриятини олган.

Даъво ариза ва такдим этилган хужжатлар ҳамда 01.12.2023 йил ҳолатига тарафлар ўртасида тасдиқланган солиштирма далолатномага кўра, даъвогар томонидан, қабул қилинган маҳсулотнинг тўлаб берилмаган қиймати 13 402 668 сўмни ташкил этган.

Фукаролик кодексининг 465-моддасига кўра контрактация шартномасига мувофик кишлок хўжалиги махсулотини етиштирувчи кишлок хўжалиги махсулотини кайта ишлаш ёки сотиш учун бундай махсулотни харид киладиган шахсга - тайёрловчига шартлашилган муддатда топшириш (топшириб туриш) мажбуриятини олади, тайёрловчи эса бу махсулотни кабул килиш (кабул килиб туриш), унинг ҳакини шартлашилган муддатда белгиланган баҳода тўлаш (тўлаб туриш) мажбуриятини олади.

Кодекснинг 437-моддасига кўра махсулот етказиб бериш шартномасига мувофик тадбиркорлик фаолияти билан шуғулланаётган махсулот етказиб берувчи-сотувчи шартлашилган муддатда ёки муддатларда ўзи ишлаб чиқарадиган ёхуд сотиб оладиган товарларни сотиб олувчига тадбиркорлик фаолиятида фойдаланиш учун ёки шахсий, оилавий мақсадларда, рўзғорда ва шунга ўхшаш бошқа мақсадларда фойдаланиш учун топшириш, сотиб олувчи эса товарларни қабул қилиш ва уларнинг ҳақини тўлаш мажбуриятини олади.

Кодекснинг 449-моддасига кўра сотиб олувчи етказиб бериладиган товарлар ҳақини шартномада назарда тутилган ҳисоб-китоблар тартиби ва шаклига амал қилган ҳолда тўлайди. Агар тарафлар келишувида ҳисоб-китоблар тартиби ва шакли белгиланмаган бўлса, ҳисоб-китоблар тўлов топшириқномалари билан амалга оширилади.

Агар махсулот етказиб бериш шартномасида товарлар ҳақи олувчи (тўловчи) томонидан тўланиши назарда тутилган бўлса ва у ҳақ тўлашдан асоссиз бош тортса ёки товарлар ҳақини шартномада белгиланган муддатда тўламаган бўлса, етказиб берувчи сотиб олувчидан етказиб берилган товарлар ҳақини тўлашни талаб қилишга ҳакли.

Иш хужжатари бўйича жавобгар томонидан топширилган пахта ҳақи тўлиқ тўлаб берилмаган. Натижада 13 402 668 сўм даъвогарнинг жавобгар олдида қарздорлиги келиб чиққан. Ушбу қарздорликка асоссиз ушлаб қолинган 7 441 251 сўм қуритиш-тозалаш ишлари, 6 193 207 сўм ушланган суғурта пуллари қўшилиб, даъво талабида ундирилиши лозим бўлган асосий қарз суммаси 48 538 008 сўмни ташкил этган.

Даъвогарнинг асосий қарздорликдан пахтани қуритиш тозалаш ишлари учун 2022 йил ҳосили пулидан ушлаб қолинган 7 441 251 сўм пул маблағини ундириш талабини иш ҳужжатлари ва судда иштирок этувчи тарафларнинг вакиллари кўрсатмаси билан бирга муҳокама қилинганда, даъвогардан қуритиш тозалаш ишларига 7 441 251 сўм пул маблағи ушлаб қолинганлиги, унда қонунбузилиш ёхуд асоссиз пул маблағини ушлаб қолиш ҳолатлари мавжуд эмаслиги аниқланди.

"Бюртмачи" Тарафлар ўртасида тузилган шартноманинг 4,4-бандида томонидан "Хўжалик"нинг етказиб берилган пахта хом ашёси қийматининг якуний ўтказилган хисоб-китобилари терим учун пуллар ва бошқа харажатлар чегирилгандан қолган қисми йилнинг 31 декабрига қадар амалга оширилиши белгиланган.

Бундан кўринадики, шартнома шартларида жавобгарнинг бошқа ҳаражатлари таркибига қурииш-тозалаш ҳаражатлари киритилиб, якуний ҳисоб-китобда асосли чегириб қолинган.

Шунингдек, жавобгар томонидан даъвогарга "пахтани қуритиш ва тозалаш хизмати" учун юборилган электрон ҳисобварақ-фактура даъвогар томонидан эътирозсиз қабул қилинган.

Мадомики, Ўзбекистон Республикаси Солиқ кодексининг 47-моддаси биринчи ва иккинчи қисмларида, товарларни (хизматларни) реализация қилишда юридик шахслар ва якка тартибдаги тадбиркорлар, агар мазкур моддада бошқача қоида назарда тутилмаган бўлса, ушбу товарларни (хизматларни) сотиб олувчиларга ҳисобварақ-фактурани тақдим этиши шартлиги, ҳисобварақ-фактура қоида тариқасида, электрон ҳисобварақ-фактуранинг ахборот тизимига электрон шаклда риамийлаширилиши белгилаб қўйилган.

Даъвогар томонидан жавобгар томонидан топширилган пахтанинг қуритиштозалаш ишлар учун сарфланган 7 441 251 сўм харажат якуний хисоб-китобда чегириб қолинган.

Вахоланки, даъво талабининг куритиш тозалаш ишлари учун ноконуний ушлаб колинган 7 441 251 сўм пул маблағини ундириш талаби даъвогар томонидан асослантириб берилмади. Қайд этилганларга кўра, асосий қарз ундириш талабининг 7 441 251 сўм кисмини қаноатлантиришдан рад этишни лозим топади.

Шунингдек, даъво талабида жавобгар томонидан 6 193 207 сўм суғурта тўлови учун асоссиз ушлаб қолинган пул маблағини ундириш сўралган.

Иш хужжатларида мавжуд тарафлар ўртасидаги солиштирма далолатномадан кўринишича, суғурта тўлови учун ушланма суммаси 6 193 207 сўмни ташкил қилган.

Бироқ, тарафлар ўртасида тузилган шартномада суғурта тўлови учун пул маблағи ундириш белгиланмаган.

Судда даъвогардан 6 193 207 сўм ноқонуний ушлаб қолинган суғурта тўлови учун пул маблағини ундириш қайси норматив ҳужжатлар асосида ушлаб қолинганлиги жавобгар томонидан асослантириб берилмади. Бирок, даъвогар судга даъво аризаси киритганидан кейин тарафлар ўртасида қарздорлик қисман бартараф этилган.

Ўзбекистон Республикаси Иқтисодий процессуал Кодексининг 68-моддаси биринчи, учинчи қисмига кўра, ишда иштирок этувчи ҳар бир шахс ўз талаблари ва эътирозларига асос қилиб келтираётган ҳолатларни исботлаши керак.

Ишда иштирок этувчи ҳар бир шахс ўз талаблари ва эътирозларига асос қилиб келтираётган далилларни ишда иштирок этувчи бошқа шахслар олдида, агар ушбу Кодексда бошқача тартиб белгиланмаган бўлса, суд мажлиси бошлангунига қадар ёки суд белгилаган муддат доирасида очиб бериши лозим.

Ишда иштирок этувчи шахслар фақат ишда иштирок этувчи бошқа шахслар олдиндан таништирилган далилларга асосланишга ҳақли.

Агар тараф суд томонидан талаб этилаётган далилни ўзида ушлаб турган ва суд сўрови билан белгиланган муддатда уни такдим этмаётган бўлса, ундаги

маълумотлар шу тараф манфаатларига қарши қаратилган деб тахмин қилинади ва у томонидан тан олинган деб хисобланади.

Суд, даъвонинг асосий қарзни ундириш талаби тақдим этилган ҳужжатлар ва суд муҳокамасида даъвогар ҳамда жавобгар вакилларининг тушунтиришлари ҳамда тарафлар ўртасида қарздорликни тасдиқловчи солиштирма далолатнома билан ҳам қисман ўз тасдиғини топган деб ҳисоблаб, 41 096 757 сўм қарздорликни ундиришни, қолган даъво талабини ҳаноатлантиришдан рад этишни лозим топади.

Шунингдек, даъво талабида жавобгардан тўловлар ўз вақтида тўланмаганлиги учун 9 707 601 сўм жарима ва 24 269 004 сўм пеня ундириш сўралган.

Даъвогар ва жавобгар ўртасида тузилган шартноманинг 5.3-бандида мазкур шартномага мувофик белгиланган муддатларда пахта хом ашёси ҳақини тўлашдан асоссиз бўйин товлаганлиги учун "буюртмачи" "хўжалик" ка белгиланган устамалар тўланиши инобатга олинмаган ҳолда асоссиз тўлашдан бўйин товлаган сумманинг 20 фоизи микдорида жарима тўлаши белгиланган. Даъвогар томонидан тўланмаган қарздорликка нисбатан 20 фоиз микдорда 9 707 601 сўм жарима ундириш сўралган.

Шунингдек, тарафлар ўртасида тузилган шартноманинг 5.4-бандида тайёрловчи хўжаликка маҳсулот учун тўловларни ўтказиб юборилган муддати учун, кечиктирилган ҳар бир кунга 0.4 фоиз миҳдорида пеня ҳисобланиши, бироҳ ўтказиб юборилган тўлов суммасининг 50 фоизидан ортмаган миҳдорда пеня ҳисобланиши белгиланган. Даъвогар томонидан 365 кун муддатга кечиктирилган ҳарз суммасининг 0,4 фоизи миҳдорида 24 269 004 сўм пеня ундириш сўралган.

Ўзбекистон Республикаси Олий хўжалик суди Пленумининг 2007 йил 15 июндаги "Мажбуриятларни бажармаганлик ёки лозим даражада бажармаганлик учун мулкий жавобгарлик тўгрисидаги фукаролик конун хужжатларини кўллашнинг айрим масалалари тўгрисида"ги 163-сонли Қарорининг 3-бандида. агар шартномада айнан битта мажбуриятнинг бузилиши учун неустойкани хам жарима, хам пеня кўринишида тўлаш назарда тутилган бўлса, судлар шуни эътиборга олишлари лозимки, конунчиликда бошкача холлар назарда тутилмаган бўлса, даъвогар факатгина бир шаклдаги неустойка кўллашни талаб килишга хаклилиги хакида тушунтириш берилган.

Қайд этилганлардан кўринади-ки, даъво талабидаги неустойканинг жарима ёки пеня ундириш талаби шартномада айнан битта мажбуриятнинг бузилиши оқибатида келиб чиққанлигини кўрсатади. Ушбу ҳолатда суд жарима ундириш талабини рад этиб, даъво талабининг пеня ундириш қисмини қисман қаноатлантиришни лозим топали.

Фуқаролик кодексининг 260-моддасига кўра, қонун ҳужжатлари ёки шартнома билан белгиланган, қарздор мажбуриятни бажармаган ёки лозим даражада бажармаган тақдирда кредиторга тўлаши шарт бўлган пул суммаси неустойка ҳисобланади.

Ўзбекистон Республикаси Фуқаролик кодекси 333-моддасининг биринчи қисмига асосан қарздор айби бўлган такдирда мажбуриятни бажармаганлиги ёки лозим даражада бажармаганлиги учун, агар қонун ҳужжатларида ёки шартномада бошқача тартиб белгиланмаган бўлса, жавоб беради.

Кодекснинг 263-моддасига кўра, неустойка тўлаш тарафларнинг келишувида назарда тутилган ёки тутилмаганлигидан қатъий назар, кредитор қонунда белгиланган неустойка (қонуний неустойка)ни тўлашни талаб қилишга ҳақли.

Суд алохида ҳолларда қарздор ва кредиторнинг манфаатларини ҳисобга олиб, кредиторга туланиши лозим булган неустойкани камайтириш ҳуқуқига эга, бу ҳақда

Ўзбекистон Республикаси Олий суди Пленумининг 2007 йил 15 июндаги №163-сонли қарорининг 4-бандида тушунтириш берилган.

Ушбу асосларга кўра суд, иктисодий иш бўйича мажбуриятларни бажарилиши давомида юзага келган низо бўйича, пеня ундириш кисми асосли бўлса-да, жавобгарнинг манфаатларини хисобга олиб, пеня микдорини камайтириб, пеня ундириш бўйича даъво талабини кисман каноатлантириб, жавобгардан 6 000 000 сўм пеня ундиришни лозим топади.

Суд, даъво талабини қисман қаноатлантириб, жавобгардан даъвогар фойдасига 41 096 757 сум асосий қарз, 6 000 000 сум пеня ва 34 000 сум почта харажати ундиришни, қолган даъво талабларини қаноатлантиришдан рад этишни мақсадга мувофик деб хисоблайди.

Ўзбекистон Республикаси Иқтисодий процессуал Кодексининг 118-моддасига асосан даъво талабининг қаноатлантирилган қисмига мутаносиб равишда, суд жавобгардан 1 501 467,24 сўм давлат божи тўловини Республика бюджети ундиришни, даъвогардан даъвонинг рад қилинган қисми бўйича 148 825,02 сўм давлат божини ундириш лозим бўлса-да, унинг манфаатида фермер, дехкон хўжаликлари ва томорка ер эгалари кенгаши даъво аризаси берилганлиги ва кенгаш даъво аризалари бўйича давлат божи тўловидан озод қилинганлиги учун 148 825,02 сўм давлат божи тўловини ундирувсиз қолдиришни, даъвогар фойдасига 34 000 сўм почта ҳаражатини ундиришни лозим топади.

Юқоридагиларга асосан, ҳамда Ўзбекистон Республикасининг Иқтисодий процессуал кодекси 118, 176-179-моддаларини қўллаб, суд

қарор қилди:

Сирдарё туман фермер, дехкон хўжаликлари ва томорка ер эгалари Кенгашининг "ERTANGI KUN UMIDI" фермер хўжалиги манфаатида жавобгар "WHITE GOLD KLASTER" масъулияти чекланган жамиятидан 48 538 008 сўм асосий қарз, 9 707 601 сўм жарима ва 24 269 004 сўм пеня ундириш тўғрисидаги даъво аризаси қисман қаноатлантирилсин.

"ERTANGI KUN UMIDI" фермер хўжалиги фойдасига "WHITE GOLD KLASTER" масъулияти чекланган жамиятидан 41 096 757 сўм асосий қарз, 6 000 000 сўм пеня ва 34 000 сўм почта харажати ундирилсин.

Даъвонинг қолган қисмини қаноатлантириш рад этилсин.

"WHITE GOLD KLASTER" масъулияти чекланган жамиятидан 1 501 467,24 сўм давлат божи тўлови Республика бюджетига ундирилсин. Давлат божи тўловининг қолган қисми ундирувсиз қолдирилсин.

Хал қилув қарори устидан, у эълон қилинган кундан бошлаб шу суд орқали бир ой муддат ичида Сирдарё вилоят суди иқтисодий ишлар бўйича апелляция судлов ҳайъатига апелляция шикояти берилиши (протест келтирилиши) мумкин.

Судья

Б.Бектураев

